

El català oblidat

El Baix Segura conviu de fa anys amb l'espasa de Dàmocles en forma de depredació urbanística. Abans que el territori, però, l'amenaçada va ser la llengua i el propi sentiment de valencianitat.

Oriola, capital de la governació meridional valenciana en temps forals, agermanada fins a la medul·la, va ser la germania valenciana que perdé l'empenta tot defensant les muralles presidides per l'Àngel Custodi, patró del braç reial del vell Regne. L'exèrcit del marquès de los Vélez entrà amb el seu exèrcit a la ciutat el setembre del 1521 i la sotmeté al saqueig de les seves tropes durant tot un mes. Oriola mai no es recuperà de la humiliació rebuda. La Junta dels Tretze, el govern agermanat oriolà a imitació de la capital del Regne, fou executada, i el cap del seu líder, Pere Palomares, penjat d'una de les portes.

Oriola, el Baix Segura: llengua catalana amb naturalitat. Així era quan la ciutat del Segura demanà de ser cap de diòcesi, quan a Torrellas el 1204 es dividí políticament l'antic regne sarraf de Múrcia però no eclesiàsticament. La qüestió del bisbat esdevingué un dels plets més llargs mantinguts per la ciutat. L'any 1413 aconseguí que el papa Benet XIII, el papa avinyonès Pedro Martínez de Luna (recordem que aleshores l'Església catòlica estava fracturada pel cisma), erigís l'Església oriolana en col·legiata, primer pas necessari abans de reivindicar la condició de catedral.

Per facilitar les coses, el rei Alfons III –de València– “el Magnànim” atorgà a la capital de la Governació meridional el privilegi de ciutat l'11 de setembre del 1437. El rei, a més, prometé la seva intervenció per aconseguir d'Eugeni IV i el concili de Basilea (convocat el 1431 i que s'allargà fins al 1499) l'erecció de la diòcesi. No fou debades la intervenció reial, car el 1442 el concili decidí la creació del bisbat d'Oriola. Tanmateix, les pretensions valencianes

xocaren amb la reacció del prelat i el capítol de Cartagena, que reclamaren la intervenció de Joan II de Castella perquè Eugeni IV deixés sense efecte la decisió dels pares conciliars i, així, derogués la nova seu episcopal, com restà reflectit a la butlla de l'11 d'octubre del 1443, que confirmà Nicolau V el 14 de juliol del 1451. Passaren els anys i el plet s'eternitzà. Felip II –I de València– escoltà amb interès les demandes oriolanes, obviades per l'emperador Carles V pel suport oriolà a la Germania. El paborde de l'església del Salvador, Dí-

Monument a Luis Antonio Belluga Moncada, a Múrcia. Belluga, cardenal en temps de la batalla d'Almansa, va castellanitzar Oriola.

dac Ferràndez de Mesa, aconseguí l'assentiment del rei i el suport de l'arquebisbe de Tarragona, l'oriolà Ferran de Loaces. El rei féu seva la demanda valenciana i la trameté a Pius IV, que expedí la butlla d'aprovació del bisbat el 14 de juliol del 1564. Ferràndez de Mesa es presentà el setembre a Roma, on recollí les respectives butlles del pontífex. De tornada a Oriola tingué un viat-

ge accidentat, fou assaltat per bandits entre Barcelona i Sant Boi de Llobregat, que el desplomaren però li deixaren els tan estimats documents. Pogué arribar a Tarragona, on el seu metropolità, el paisà Loaces, li proporcionà els diners per anar a Madrid a obtenir el consentiment definitiu de Felip II.

Oriola, finalment bisbat, malgrat les protestes murcianes. Les evidències política –dos regnes– i lingüística –català i castellà– es resolgueren a favor del nou bisbat. Històricament la nova diòcesi recollia els límits de la “Governació General del Regne de València dellà Xixona”, és a dir, les comarques del Baix Segura, Baix Vinalopó, Vinalopó Mitjà, Alt Vinalopó i l'Alacantí. S'hi ha d'afegir també l'arxiprestat d'Aiora (la Vall de Cofrents) i la vila de Cabdet, valenciana fins al 1707.

L'auge d'Alacant, convertida en capital provincial el 1833 i la decadència d'Oriola, provocà que el 1851 –amb acordat pel mig– ja passés la capitalitat diocesana a la primera, tot i que aleshores no es portà a efecte. Quan el 1951 es fundà la diòcesi d'Albacete, li fou agregada Cabdet i el 1954 Aiora passà a l'arxidiòcesi de València, mentre que el bisbat oriolà rebia Villena i Saix, fins llavors incloses a Cartagena-Múrcia. El 1957 es realitzà la darrera gran reforma en traspasar el bisbat els límits històrics d'Almírra i annexonar-se, el bisbat oriolà, els arxiprestats de Xixona, la Vila Joiosa i Callosa d'en Sarrià en detriment de València. Tanmateix, dos anys més tard Oriola perdé definitivament la capitalitat en benefici d'Alacant per butlla de Joan XXIII, que a més fixà el nom d'Oriola-Alacant.

Si el marquès de los Vélez saquejà Oriola el 1521, el mateix féu el cardenal Belluga i els seus borbònics el 1706. La repressió posterior és l'origen de la castellanització de la comarca, amb aportacions d'immigrants murcians que portaren el seu dialecte a les terres del Baix Segura. Només el poblet de Barba-roja –depenent d'Oriola– i el municipi de Guardamar, que per motius lingüístics s'inclou al Baix Vinalopó, han aconseguit mantenir la identitat lingüística valenciana fins a avui. El terratrèmol del 1729 fou determinant, car suposà una catàstrofe que

Símbols de la història recent es mantenen, intactes, a la capital del Baix Segura. En el sentit de les agulles del rellotge, l'avinguda de José Antonio, artèria de la ciutat; símbols dels Reis Catòlics en una església; l'escut de la República, en un col·legi públic, i un d'anticonstitucional, als vells jutjats.

delmà definitivament la població autòctona i el català s'esmunyí definitivament en la història de la comarca, ja que el futur seria ben diferent. La vella Guardamar, situada al vessant septentrional del tossal del Castell (l'Almodòver àrab), fou assolada. Una nova Guardamar sorgí a continuació al pla proper, planificada per l'enginyer Agustín de Larramendi; però Guarda-

mar conservà el català, no com Almodradí, que es perdé quasi per complet. El bisbe d'Oriola Félix Herrero Valverde visità aquesta població dos dies després de la catàstrofe i féu una crida a la solidaritat dels pobles veïns, que es revelà gairebé inútil, car la desolació assolí totes les poblacions de la riba del Segura, des de Benejússer fins a la desembocadura, incloses Sant Miquel de Salines,

que hagué de ser reconstruïda de nou, i la incipient Torrevella, que encara no existia. Els pobles resultants de la catàstrofe del 1729 són l'arrel del Baix Segura d'avui, l'empremta catalana restarà viva al dialecte castellà local, sí, però la comarca canvià definitivament la seva fesomia lingüística.

David Garrido

Llibres per entendre el món www.pageseditors.com
ed.pageseditors@cambrescat.es

Pagès editors

<p>Insults i disbarats contra l'Estatut de Catalunya Daniel Gómez (ed.)</p>	<p>Contes dels dervixos Un clàssic de la mística i de l'espiritualitat sufi Idries Shah</p>	<p>El laberint roig Victor Colomer i Joaquim Maurín, mestres i revolucionaris Ferran Aisa</p>	<p>LA GUERRA SECRETA DEL MEDITERRANI Submarins alemanys i socors aliats a la costa de Tànegora (1914-1918) J. M. Castellví i J. Guarro</p>	<p>El control de la paraula De l'autor de "L'edició sense editors" André Schiffrin</p>	<p>Les pel·lícules del laberint Cinematografia i nihilisme Jordi Ramírez</p>
--	--	--	---	---	---